

DE JEZUÏETENAANWEZIGHEID IN TURNHOUT

VAN 1845 TOT 2009

Een terugblik door Robert Hermans SJ naar aanleiding van het vertrek van de paters Jezuïeten uit Turnhout (2 februari 2009)

Sinds 2 februari 2009 verdween de jezuïetencommuniteit uit Turnhout. Daarmee kwam een einde aan een hele brok geschiedenis van de stad. Inderdaad, 163 jaar hebben de paters en de broeders er heel wat invloed uitgeoefend. 850 jezuïeten hebben, hoewel velen van hen slechts gedurende één jaar, in Turnhout verbleven. Toch zijn er ook meerdere jaren geweest, vooral na de Tweede Wereldoorlog, dat er ongeveer 50 jezuïeten over drie huizen waren verspreid: het college op het Stokt, de Apostolische school, ook op het Stokt, en de residentie in de Herentalsstraat. Het college heeft trouwens heel wat bekendheid gegeven aan Turnhout in heel het land, al was het maar door de faam dat daar een zeer streng college bestond. Voor onwillige leerlingen over heel het land hing de dreiging boven het hoofd naar Turnhout te vliegen als zij zich niet beterden. Bovendien zijn er in al die jaren honderden, wellicht duizenden oud-leerlingen, de meesten van hen als missionaris, over heel de wereld uitgetrokken als ambassadeurs van de stad. Op tal van gebieden hebben heel veel oud-leerlingen, in het land en daarbuiten, belangrijke functies uitgeoefend.

Dit artikel wil een korte schets geven van enkele aspecten van de activiteiten van de jezuïeten in de voorbije 163 jaar dat zij hier geleefd en gewerkt hebben. Toch gaat het hier slechts over enkele beschouwingen. Men zal bv. een onvermijdelijke onvolledigheid ontdekken. Dit vooral voor de tijd sinds het eigenlijke begin van het college onder de leiding van de paters in 1845 tot aan het nieuwe begin op het Stokt in 1936.

I. Het onderwijs: een belangrijke vorm van het apostolaat van de orde

Een belangrijk domein van het apostolaat van de jezuïeten is altijd, naast het missie- en het wetenschappelijk werk, het onderwijs op de colleges geweest. De orde werd immers gesticht in 1540, de tijd van de Renaissance en het humanisme. Men had de uiterst belangrijke rol begrepen van het onderwijs in de humane vorming van de jeugd.

Vóór de opheffing van de orde in 1773 bestonden er al in de zuidelijke Nederlanden meerdere jezuïetencolleges die allemaal, met deze opheffing, gesloten werden. Na het herstel van de Sociëteit werden er weer geleidelijk aan nieuwe opgericht. Bv. in Aalst en in Namen in 1831; in Gent in 1834; in Brussel in 1835; in Doornik in 1839; en in Antwerpen in 1840.

1. De Latijnse school van Pieter Jan De Nef vóór de komst van de jezuiten

In Turnhout bestonden er al vanaf 1562, zoals trouwens in vele Kempische steden en dorpen, Latijnse scholen (op middelbaar niveau).

Vanaf 1795 werden onze gewesten echter in het Franse rijk ingelijfd. In 1796 begon er een soort kerkvervolging (in 1798 was er de Boerenkrijg) en in 1797 ging de oude Latijnse school dicht. Toch begonnen een beetje later enkele priesters opnieuw les te geven. In 1805 werd de 'école secondaire' erkend.

Pieter Jan De Nef wantrouwde deze school en begon zelf les te geven. Hij was in 1774 te Gierle geboren en ging in Leuven studeren om priester te worden. Maar ook de universiteit werd opgedoekt. Hij begon dan in Turnhout een handel in tijk- en katoenstoffen, voegde er een wijnhandel aan toe en zijn zaken floreerden. Later werd hij ook volksvertegenwoordiger.

Pieter De Nef beoogde een opleidingsschool voor de bisschoppelijke seminaries in de Nederlanden. Hij recruteerde ook jongens (zelfs buiten zijn school) voor het noviciaat van de jezuiten in de Verenigde Staten. Velen van hen zijn inderdaad naar Amerika vertrokken waar Pater Pieter Jan De Smet toen volop actief was bij de Indianenstammen en met wie Pieter De Nef vele contacten onderhield. Pater De Smet heeft ooit zeven keer zijn school, ons college, in Turnhout bezocht.

Toen er aan de officiële school, de stadsschool, een einde kwam, door de benoeming van weinig gewaardeerde leraren, nam P. J. De Nef deze in 1831 over. Het moet vermeld worden dat deze man niet alleen heel wat van zijn kapitaal gestoken heeft in het onderhoud van de gebouwen, maar nog veel meer in het betalen van de studieonkosten van de leerlingen.

Pieter Jan De Nef stierf in 1844. Vanaf 1832 had hij al contact gehad met de jezuiten en hun het aanbod gedaan de school over te nemen. Dit ging niet om twee redenen: de paters waren nog niet talrijk genoeg en er waren problemen met de gebouwen in Turnhout. Het voormalige 'sepulcricienenklooster' was tijdens de Franse revolutie staats eigendom en daarna kazerne geworden. Zelfs nadat de gebouwen bestemd waren voor het middelbaar onderwijs, rees er in 1840 nog allerlei tegenstand in de stad (o.m. van sommige bewoners) om ze gratis aan religieuzen over te dragen.

De jezuiten kwamen in 1845 te Turnhout aan. Nog altijd beschikten ze echter niet over gebouwen. De dochter van Pieter De Nef, die erin geslaagd was ze hier te krijgen, liet ze dan in haar eigen huis logeren. Het duurde nog tot 1854 eer het vroegere klooster aan de paters werd overgedragen.

Na de dood van juffrouw De Nef in 1859 ontstond 'het proces De Nef', een rechtszaak over het bestaansrecht van het testament van haar erfenis. Wat hierin wel het vermelden waard is, is het feit dat de toenmalige rector de belofte deed om de verering van het miraculeuze beeld van Onze Lieve Vrouw van Vosselaar te doen herleven als de paters het proces zouden winnen. Dat is ook gelukt, na de eerste bedevaart in 1874. Een andere bedevaart werd gehouden in 1879. In de winter heersten de 'pokken' rond het college. Toen deed de rector ook de belofte een

plechtige bedevaart naar Vosselaar te houden als er geen enkele leerling van het college of van de apostolische school door de ziekte zou worden getroffen. Iedereen bleef gespaard. Sindsdien zijn er gedurende vele jaren heel wat bedevaarten vanuit Turnhout naar Vosselaar ingericht, waar duizenden Turnhoutenaren ooit aan deelnamen.

2. Het Sint-Jozefcollege

Op 7 oktober 1845 werd het eerste schooljaar onder de leiding van vijf jezuiten geopend en werd het college plechtig aan Sint Jozef toegewijd. Er waren 128 leerlingen. In 1880 waren er al 250 internen, afkomstig van de Ardennen tot West-Vlaanderen, vanuit het Waalse steenkolengebied tot de Limburgse Kempen. In Turnhout bestonden er op dat ogenblik slechts twee middelbare scholen: die van het Heilig Graf voor de meisjes en die van het college voor de jongens. Vijftig jaar later begonnen de Broeders van Liefde een moderne humaniora voor jongens. – Zoals reeds gezegd, werden pas in 1854 de gebouwen aan de paters gegeven.

In 1862 werd de (voormalige) Sint-Jozefkerk ingezegend. Zij was gebouwd naar het model van de begijnhofkerk in Lier. Zij werd gesloten in 1967 en afgebroken in 1972.

De Apostolische School werd in 1872 opgericht. De leerlingen apostolijken verbleven eerst in de Herentalsstraat maar verhuisden in 1887 naar de Apostolijkenstraat in het gebouw dat architect Taeymans ontworpen had. Dit gebouw staat er nog. De zusters van het Heilig Graf hebben er nu de eerste graad van hun middelbaar onderwijs uitgebouwd. In 1942 verhuisde de school naar het Stokt waar er een heel nieuw gebouw werd opgetrokken onder de stuwende kracht van pater Jozef Schoenmakers. De leerlingen woonden nu vlakbij het college. De Apostolische School werd in 1958 opgeheven.

In 1936 werd het nieuwe college op het Stokt geopend. Het lag toen geheel buiten de stad op een totaal braakliggend terrein. Nu, zeventig jaar later, ligt het binnen 'de ring'; rondom het college werden er nu al vele woonwijken opgericht en het is omgeven door hoge flatgebouwen op het 'Eliseum'. In 1936 waren er 383 leerlingen.

Het plan van het college werd ontworpen door de jezuiet Lode Taeymans (1874-1937), zoon van de architect die de Apostoliekenschool bouwde. Architect Paul Neefs schreef over het college: "Pater L. Taeymans heeft met dit onvoltooide gebouw een zeer persoonlijk en tijdloos werk verwezenlijkt, tot in het detail volgehouden in plan, snede en gevel. Het gebouw was er en was er ook niet. Is er een mooier compliment voor een architect?" En verder nog: "In de patronen van de vloeren en de (steeds zwart omlijste) muurbetegeling, die telkens als varianten terugkomen, is de invloed van de Nederlandse Stijlbeweging (Mondriaan, Van Doesburg) duidelijk." Meermaals zijn er studenten-architecten deze muurbetegeling komen bestuderen.

In de bouw stak een heel nieuw concept van het internaat: de afdelingen waren, ieder afzonderlijk, over het college verspreid. Elk had aan de deur eigen speel- en sportvelden. Men beschikte zelfs vlakbij over een eigen zwembassin en een heus atletiekstadion (waarover verder nog wat meer wordt gezegd). De verwezenlijking

van dit grootse plan is zeker te danken aan de geniale en doorzettende bouwer van het nieuwe complex, pater Arthur Marlier, rector van 1932 tot 1938. Dit nieuwe concept bracht een hele ommekeer in het schoolklimaat, nl. van gesloten met ijzeren tucht tot nu veel 'menschelijker' in de open natuur.

In 1948 kwam er een heel nieuwe vleugel bij, waartoe de huidige ingang behoort. Om de bouw te bekostigen moest men het buitengoed in Vosselaar verkopen. Later zijn er nog verschillende blokken bijgebouwd.

Oorspronkelijk bestond op het college alleen een Grieks-Latijnse afdeling. Vanaf 1959 kwamen er steeds meer wetenschappelijke richtingen bij. In 1989 waren er 12 studierichtingen. Onlangs kwam er nog die van de humane wetenschappen bij.

Vanaf 1985, toen Guido Cornelissen directeur was, werd het college 'gemengd'. In 1999 konden de meisjes ook intern worden.

Tijdens en na de oorlog is het college verschillende keren bezet geweest door de Duitsers en de Canadezen. De externen gingen toen naar school op verschillende plaatsen in de stad; de internen waren verspreid over Turnhout (bij de Broeders van Liefde), Vosselaar (op het buitengoed); Tongerlo (in de abdij); Westmalle; Lier (in het retraitehuis) en Drongen (in de Oude Abdij). De paters, broeders en de lekenleraren hebben zich toen wel op een merkwaardige wijze ingezet om de schooljaren door te laten gaan. Voor de bevoorrading van het eten van de internen hebben zij bijvoorbeeld meer dan eens het hele Vlaamse land doorkruist!

Een aantal paters en broeders verdient toch wel een bijzondere vermelding: rector Etienne Dhanis, minister Henri Lipkens en de 'Hausmeister' Broeder Stuelens voor hun optreden tijdens deze oorlogsjaren; verder nog: André Van Steene, econoom en pionier van de technische toerusting, o.a. voor de elektriciteitscentrale en de verwarming van het hele college; rector Henri Crombé die de humaniora opentrok naar de wetenschappelijke richtingen en de Pinksterkerk liet bouwen; rector Luk De Hovre die de nieuwe ruime gymzaal op de zandpleinen bouwde en, samen met enkele prominenten, de hogeschool 'Europese Faculteit voor Mens en Gemeenschap' startte; ook de tuchtprefecten René Dhondt, die een heel eigen stijl had en allerlei buitenschoolse activiteiten bezield; en Renaat Dumon die heel vele jaren in zijn spoor liep en een grote bijdrage leverde voor de financiering van de internaten van de vrije scholen. Voor de 'Oud-leerlingenbond' hebben zowel Jan Van Assche als Albert Frenay jarenlang met veel toewijding zich ingezet. Ook André Jagers verdient wel een heel speciale vermelding. Naast zijn lerarentaak was hij niet alleen een uitstekend studieprefect en adjunct-directeur. Hij heeft de hele docentenbibliotheek en die van de paters vernieuwd; heel het college-archief heeft hij (op zijn eentje) geordend en in 1987 heeft hij de scheiding van het college en de patersgemeenschap juridisch geregeld.

Nu bestaat het college op vier plaatsen: de middelbare school op het Stokt (800 leerlingen); de basisscholen op het Stokt (in de vroegere Apostoliekenschool) en in De Nefstraat; en de kleuterscholen op het Stokt en in de Beekstraat. Sinds 1997 is de algemeen directeur van het college een leek. Vanaf 2009 is er ook geen jezuïet meer lid van de raad van bestuur doordat Guido Cornelissen ontslag nam als secretaris van de raad. Toch bestaat er een overkoepelend orgaan, CEBECO

(centraal beleid van de colleges), dat de algemene leiding heeft over de zeven actuele jezuïetencolleges in Vlaanderen. Sinds 2007 geeft geen enkele pater nog les in het college.

3. Het onderwijs

De meeste jezuïeten in Turnhout zijn evident bij het collegewerk betrokken geweest. Heel hun aandacht ging vooral naar de vorming van de opgroeiende jeugd tijdens hun adolescentietijd. Hun hoofddoel was mensen te vormen voor mensen en ze daarbij te leren een dienende houding aan te nemen. De opvoeding in Turnhout was streng en deze faam was over heel het land verspreid. Eén voorbeeld ter illustratie: er mocht geen enkel contact bestaan tussen internen, externen en apostolieken. Gebeurde dit toch, werden er zeer strenge straffen uitgedeeld.

De lat voor het intellectueel peil van de leerlingen lag hoog. Daarom werd het jezuïetenonderwijs dikwijls elitair genoemd. Op verstandelijk gebied klopte dit wel. Men wilde inderdaad mensen vormen die in de maatschappij zowel een leidende als dienende rol konden vervullen. Deze elitaire vorming is niet alleen zomaar 'hoofddoel' gebleven. Er waren ook opmerkelijke resultaten waarop verder nog zal worden gewezen.

Dit elitaire cachet van de school bestond niet op sociaal vlak. Dit kan ik persoonlijk getuigen. Ik hoorde zelf tot een arbeidersfamilie en ken het college al bijna 70 jaar. Nooit heb ik het gevoel gehad dat het kollegecorps in zijn geheel méér begaan was met de sociaal elitaire stand dan met de 'gewone' mensen. Bij de doorlichting in 2008 werd zelfs de opvangorganisatie vanuit de bekommernis om de zwakste leerling, en dit op elk vlak, als een groot pluspunt aangegeven.

Het college heeft enkele befaamde retoricaleraren gehad. Zo bijvoorbeeld: Adolf Daens (de latere bekende sociaal-politieke pionier priester Daens); Emiel Flerackers (met als poësisleraar Maurice Dewickere); verder ook nog Jan Van Malderen en Jan Van Assche.

In 1950 werd bij de viering van de honderdste verjaardag van het college met fierheid vermeld dat er in de laatste voorbije vijftig jaar negen oud-leerlingen bisschop in België en in het buitenland waren; zeven gemijterde abten; dat er honderden missionarissen gevormd werden en ruim tweeduizend leerlingen priester werden gewijd. Onder hen zijn er velen die een zeer grote invloed hebben uitgeoefend. Laat mij er maar twee noemen voor het missiewerk in Kongo: Jozef Van Wing (oud-apostoliek) en bisschop Alfons Verwimp (oud-rector). Nog andere bekende oud-leerlingen zijn Jozef Verschueren, de maker van het woordenboek, naar zijn naam genoemd. Ook Emiel Flerackers, schrijver van vele volkse verhalen, en Jozef Van Mierlo, de literair-historicus en specialist in Middelnederlandse mystiek. In Turnhout kregen drie straten de naam van deze rasechte Turnhoutenaren en oud-leerlingen van het college. Men zou trouwens ook vele leken kunnen vermelden die zich zeer verdienstelijk hebben gemaakt zowel in de politiek, als in het cultuur- en sociaal leven.

Voor het jubileum in 1950 ontwierp pater Luk Craye het collegeschild. De bedoeling was heel de christelijk-humanistische traditie en bezieling met enkele symbolen uit te drukken en door te geven. De breed-uitwaaierende helmboos verbeeldt de ridderlijke sfeer waarmee de opvoeding omgeven wil zijn. Zowel de vederboos als de hoofdbalk van het schild dragen het ankerkruis, symbool van de bovennatuur, de wereld waarin wij thuis horen. De linkerflank van het schild bevat een den, symbool van de natuur die ons in de Kempen omringt en die wij in ere houden; de rechterflank bevat een Dorische zuil, symbool van de cultuur waarvan wij ons laten doordringen. De paal in het midden van deze twee flanken is getooid met drie lelies, symbool van de patroon van het college, Sint Jozef, die ons onder zijn bescherming heeft. Onderaan dit schild is de leuze van het college gehecht, de uitdrukking van het ideaal en de opdracht die het college als zending aan alle leerlingen voor heel hun latere leven wil meegeven: "Levet scone."

4. Een 'christelijke' school

De spiritualiteit van de school werd fundamenteel geschraagd door de bezieling die Sint Ignatius aan de jezùieten meegaf en die helemaal uitgedrukt wordt in de spreuk 'Ad maiorem Dei gloriam.' De leerlingen schreven ze op alle huis- en proefwerken. Het kan niet anders dan dat wat velen wellicht onaandachtig neerpelden toch tenminste een beetje in hun geest en hart doordrong.

Vier keer per dag werd er in de klas gebeden: bij het begin en het einde van de lessen in de voormiddag; en zo ook van die in de namiddag. Ook 'de studie' werd met een gebed begonnen. Bij het begin werd altijd het 'Veni, Sancte Spiritus' gebeden. In mei en in november bad men ook samen het rozenhoedje. Vanzelfsprekend werd er ook vóór elke maaltijd gebeden.

Elke (!) morgen woonden alle leerlingen de eucharistie bij. De externen van Turnhout werden zelfs door de jonge paters surveillanten in de parochiekerken van de stad gecontroleerd. De zondag ging men naar twee missen en 'het lof'. Iedere week kwam men in de klas aankondigen dat er biechtgelegenheid was en op vrijdag kon men vóór de avondstudie de kruisweg volgen.

Op het college is er (vroeger) altijd een pater geweest met de functie van geestelijke leiding van de leerlingen. Dezen wisten dat en konden dan op vrijwillige basis naar hem toegaan. Wie dat verlangde, of wie een andere pater wenste te spreken, schreef bij het begin van de avondstudie een briefje en de leerling portier van de studie bracht dan deze briefjes ter bestemming. Heel dikwijls sprak 'de spiritueel' zelf leerlingen aan van wie hij dacht hen op geestelijk gebied wat te kunnen helpen. Met veel humor betitelden de leerlingen dat met 'vissen'.

De bedevaart naar Vosselaar te voet was elk jaar een heel grote onderneming, een gebeurtenis die toen nog mogelijk was gezien het weinige autoverkeer. (De oorsprong ervan werd boven reeds aangegeven.) De retraites voor de leerlingen van het vierde jaar kon men volgen zo men het verlangde. De roepingsretraites van de retórica's waren dé hoogtepunten van de hele humaniora. Iedereen wist dat men dan met de keuze voor zijn verdere leven moest klaar zijn. Het is altijd de gewoonte geweest dat men op de laatste avond van de retraite bekend maakte wat men ging worden.

Er heerste op het college een bijzondere geest door de werking van 'Pro Apostolis', de missiebeweging, in 1913 bij ons door de leerlingen, o.l.v. pater Jozef Meeûs, opgericht. Iedere week kreeg elk lid een bijzondere missieintentie. De jongen die daarvoor was aangesteld, bezorgde die schriftelijk aan de ijveraars die ze op hun beurt aan de leden doorgaven. Ieder jaar werden er, gewoonlijk tijdens de kerstvakantie, honderden missiekalenders verkocht. Ook het maandblad 'Pro Apostolis' is ook uit deze beweging gegroeid. Nagenoeg elk jaar werd er een grote missiedag gehouden waarop gewoonlijk enkele missionarissen met verlof uitgenodigd werden. Eén bekende actie is mij bijgebleven: "De aanval op de Waamba." De Waamba is een grote rivier bij de Bayaka in Z.W. Kongo, in de streek waar toen volop de missionering begon. De missionaire sfeer werd op het college nog versterkt door het feit dat er in meerdere gangen tientallen foto's hingen van oud-leerlingen missionaris van alle mogelijke ordes en congregaties die overal ter wereld het Rijk Gods aan het uitbouwen waren. (Rond de jaren 1970 zijn die foto's echter weggenomen. Daarmee, vond ik zelf toen ik er terugkeerde, was er iets heel belangrijks van de vroegere bezieling weggenomen.) Toch is de missiewerking blijven bestaan, o.m. door de inzameling van kleren die via Antwerpen (D.A.O. = dienst aan ontwikkelingslanden) verstuurd werden. De laatste jaren heeft er een grote sponsorloop plaats tijdens het feest van Sint-Jozef, waardoor s.j.-scholen in Kongo gesteund worden. In oktober worden er missionarissen en leken uitgenodigd om van hun levenswerk te getuigen.

De kapel van de leerlingen, de 'Congregatiekapel', lag werkelijk centraal in het college. Zij werd niet alleen gebruikt voor de eucharistievieringen, het 'lof' en de biechtvieringen. Er werden ook gezamenlijke zangrepetities gehouden. De kapel was altijd open en de leerlingen konden er in hun vrije tijd een bezoekje brengen aan onze Heer. Eveneens rond de jaren 1970 verdween de kapel en werd zij omgevormd tot 'expressiezaal'. Er bestond ook een 'Maria-congregatie'. Heel wat leerlingen uit de hogere cyclus maakten daar deel van uit. Elke maand kreeg men een geestelijke instructie en men nam ook een engagement tot een bijzondere verering voor onze Lieve Vrouw.

Ook de K.S.A. was een typische vorm van de katholieke actie op de school waarbij vele paters betrokken zijn geweest. Zowel op de 'bondsvergaderingen' als op de kampen zorgden zij voor de geestelijke begeleiding.

Al wat hier werd aangehaald, gold vooral voor de tijd dat er nog een massa paters het college leidden. Sinds een twintigtal jaren werd de fakkel overgenomen door een heel stel leken-leraren die met hart en ziel een Ignatiaanse bezieling in het college proberen door te geven. De geest ervan werd verwoord in wat men nu het 'opvoedingsproject' (of 'De karakteristieken van de huidige jezuïetenopvoeding') noemt en dat al enkele jaren in de schoolagenda wordt afgedrukt. Verscheidene paters (o.a.: Paul Vanderghote, André Jagers, Guy Jacqmotte) werkten mee aan het opstellen van de tekst. Op een opmerkelijke wijze worden nu de grote eucharistievieringen van het schooljaar verzorgd; worden er allerlei bezinningen gehouden in de (nieuwe) 'Stille Ruimte'; de retraites gaan door; men engageert zich voor meerdere sociale projecten; men zet zich heel hard in voor 'Vredeseilanden'; elk jaar is er een herdenking van de overledenen, enz. Hoopvol kunnen wij uitzien naar de toekomst.

5. De parascolaire activiteiten

Op heel wat andere vlakken dan het louter schoolse konden de leerlingen zich toeleggen. Zo werd er o.m. heel veel aandacht gegeven aan de muzische vorming.

5.a. De 'academies'

In poësis en in retorica werden geregeld academische zittingen georganiseerd rond allerlei culturele onderwerpen onder de leiding van de klasleraar. Hoofdzakelijk ging het dan over auteurs en (of) hun werken en musici. Gewoonlijk werd dit onderwerp wel in de klas voorgesteld en kon men er vrijwillig voor kiezen. Velen hebben heel wat meegedragen uit deze persoonlijke studie.

In de loop der jaren zijn er, zowel op het internaat als op het externaat, verschillende tijdschriften ontstaan waarvan het aantal nummers wel hoofdzakelijk afhing van de creativiteit van de leerlingen en de jonge paters surveillanten. Slechts enkele titels: Mast (op het internaat), Vlam (op het externaat), De Hoorn, De Schalmei, Toeternietoe (voor de K.S.A.).

Ook al gedurende jaren werden in verschillende klassen, onder leiding van de klasleraren, brochures opgesteld die een opmerkelijk literair niveau bereikten.

5.b. Toneel

Vanaf de begintijd van de colleges nam het toneel een belangrijke plaats in het jezuïetenonderwijs in. Het jezuïetentoneel was zelfs een begrip geworden in de toneelwereld. Zo werd ook op het college elk jaar ten minste één groot toneelstuk opgevoerd. De vormende waarde van het toneel bestaat erin dat iedere speler zich moet inleven in het personage dat hij uitbeeldt en in de menselijke situatie die er voorgesteld wordt. Op zich is dit reeds een oefening in psychologisch inzicht. Op de koop toe vergt het de inzet van zichzelf om zijn talenten voor anderen te gebruiken en om mensen te laten deelnemen aan een belangrijk humaan gebeuren. Dat men het toneel belangrijk achtte op het college, werd bewezen door het feit dat men daarvoor achter de grot in de tuin een echt amfitheater gebouwd heeft. Onze broeder Piet Vanvinckenroye heeft zich in de bouw daarvan bijzonder onderscheiden. Hij had bovendien ook al de hele tuin aangelegd en vele binnentuintjes had hij opgesmukt met allerlei vloeiende geometrische vormen van bloemenperken. De beste toneelregisseurs voor het collegetoneel zijn, bij de paters, zeker Emiel Flerackers die Labiche en Shakespeare voor schooltoneel vertaalde, Libert Vander Kerken en Guy Jacqmotte geweest.

Bij deze rubriek hoort ook een speciale vermelding van Jos Burvenich die tot buiten het college grote bekendheid verwierf door zijn filmfora o.m. voor alle Turnhoutse scholen in een telkens bomvol 'Kursaal'.

5.c. Muziek

1 De symfonie

Over het college in de Herentalsstraat werd ooit een fotoalbum uitgegeven waarin ook een foto stond van de symfonie. Blijkbaar was die goed bezet door heel wat muzikanten. Waarschijnlijk dateerde de foto van ca. 1930. Pater Albert Regniers, klein van gestalte, bespeelde de grote 'contrabas'. Dat deed ook nadien de even kleine broeder Piet Vanvinckenroye. De symfonie trad vooral op bij de toneelopvoeringen. Later werd haar rol overgenomen door het koor. Er bestond ook 'de kleine symfonie'. Die trad vooral op aan het einde van het schooljaar bij 'de prijsuitdeling', waarop de families van de leerlingen uitgenodigd waren. Elke leerling die de eerste en de tweede prijs in de klas had behaald, werd met een 'strijkje' vereerd. Toen het college naar het Stokt verhuisd was, en de plechtige prijsuitdeling achter de grot of, bij regen, in de turnzaal plaats had, is deze traditie nog enkele jaren bewaard gebleven.

2 De fanfare

Vele jaren is de fanfare dé bloeiendste activiteit van het college geweest (ook al op 'het oud college'). Meerdere keren per jaar trok zij fier door de stad voor de processies of andere gelegenheden. Wanneer de fanfare uitging, liep een hele troep klaroenblazers en trommelaars vóór de fanfare uit. Hun grote aantal was even indrukwekkend als al hun getoeter en geroffel samen. Ook bestond er 'de kleine fanfare'. Die was vooral de hele dag te horen bij de volksspelen en zorgde telkens met veel succes voor 'de ambiance' bij heel het sportgebeuren. De fanfare was een ideale uitlaatklep voor de creativiteit, vooral dan die van de internen, die gewoonlijk zes weken na elkaar op het college moesten blijven. Vele paters hebben er zich mee bezig gehouden.

Op het college was ook een bazuinenkwartet voorhanden. Dat trad alleen op voor bijzondere feestelijkheden. Vanaf het dak kondigden zij in gekleurd pak de aanvang aan. Van op de speelplaats keek de verzamelde menigte erg geamuseerd naar boven. Tegelijkertijd onderging ze de speciaal plechtige sfeer die het verdere feestelijke gebeuren dankzij dit veelstemmige bazuingeschal doordrong.

3 Het koor

Heel veel jaren heeft er een groot koor gefloreerd. De hoogtepunten verliepen telkens tezelfdertijd met het collegetoneel. Geen wonder dat er elk jaar meerdere opvoeringen waren met iedere keer overvolle zalen toehoorders en toeschouwers. Naast vele goede dirigenten, mag toch wel speciaal de naam van Pascal Indekeu vermeld worden. Tijdens het hele schooljaar leidde hij niet alleen de koorrepetities, maar ook de gewone zangoefeningen, waar men de liederen aanleerde voor de liturgische diensten en waarvoor hij het zeer bekende en veel gebruikte zangboek 'Sursum Corda' had opgesteld (de voortzetting van het vroegere 'Hoog de harten').

4 Lioen

Op het externaat heeft gedurende een aantal jaren een klein orkestje bestaan dat samengesteld was uit blokfluiten en banjo's. Het optreden was beperkt tot enkele feestjes voor de externen. Maar de hoofdbedoeling was op een gezellig creatieve wijze samen muziek te maken.

5 Persoonlijke muzikale vorming

Boven de vroegere congregatiekapel waren er een groot aantal 'muziekkamertjes' waarin zowel piano-, viool- of andere lessen voor muziekinstrumenten gegeven werden en waarin de leerlingen hun oefeningen konden instuderen. Het groot aantal muzikanten vereiste wel een goede organisatie om dit allemaal zo vlot mogelijk te laten verlopen. Iemand als André Sermon heeft hier gedurende vele jaren bijzonder goede diensten bewezen.

5.d. De Oud-leerlingenbond

Pater Albert Frenay en pater Jan Van Assche stichtten, samen met twee enthousiaste leken, in 1952 de oud-leerlingenbond. Jarenlang heeft pater. Frenay allerlei biografische gegevens over de oud-leerlingen verzameld. Zo heeft hij ook in 1965 heel het deel met de lijsten, adressen en beroep van de oud-leerlingen van het college van Turnhout gemaakt voor het 'Repertorium van de federatie van de Oud-Studentenverenigingen van de Vlaamse Jezuitenprovincie'. De Turnhoutse bond telde over de 1000 leden. Pater Frenay heeft ook zeer lang de redactie gehad van het blad Oud en Jong. Hij zorgde ervoor dat aan alle oud-leerlingen missionaris het tijdschrift gratis werd toegestuurd. Al die tijd heeft hij de necrologie geschreven van onze overleden oud-leerlingen.

5.e. De Romereizen

In 1956 organiseerden de twee retoricaleraren, Jan van Assche en Rik Imberechts, de eerste Romereis voor ons college. Zij en hun opvolgers, Guy Jacqmotte, Guido Cornelissen en Wim Vanhemelrijk, zijn dat met veel succes blijven doen. In de beginjaren werd de reis, een maand voordien, tijdens de lessen voorbereid. Dan werd er tijd uitgetrokken voor de nodige esthetische en kunsthistorische kennis van de bezienswaardigheden onderweg. Nog altijd kennen deze reizen veel succes. Maar nu worden er, als voorbereiding, echte cursussen ingericht, buiten de officiële schooluren.

5.f. Andere initiatieven

Heel wat paters hebben ooit allerlei initiatieven genomen op nog velerlei andere terreinen. Zo heeft er een poppenspel bestaan en zijn er ooit vele treintjes op het spoor gezet; zo zijn er allerlei tentoonstellingen geweest met maquettes, portretten en zijn er allerlei bezinningsdagen en fietstochten georganiseerd enz.

5.g. Ontspanningsactiviteiten

1 Spelen

Voor de internen vooral werden er allerlei tornooien op touw gezet. De meest bekende ervan waren 'de Aloyiusspelen', die voor het hele college georganiseerd werden. Men kreeg daartoe de hele dag vrijaf. Het 'schildenspel' was wellicht het meest opvallende ervan. Maar daarnaast stonden er nog heel wat andere volksspelen op het programma. In de winter, als het hard genoeg gevroren had, kreeg men af en toe een schaatsnamiddag. In die tijd kenden ook de 'sleetjes' een groot succes.

2 De sport

Sinds het college op het Stokt gevestigd was, kende de sport daar een grote uitbreiding. Men beschikte immers nu in de eigen tuin over vele en grote domeinen. Broeder Piet Vanvinckenroye, ook hij alweer, had de Galgebeek omgeleid om er een groot stadion, mèt loop piste, te maken. Sportvelden alleen maken echter nog geen kampioenen. Daarvoor zijn bezielde en bekwame sportleiders nodig. Die zijn er dan ook velen geweest, zowel bij de paters als bij de lekenleraren. We vermelden slechts drie 'sport'-paters: Leo Vandekerckhove won met de collegeploeg o.a. ooit de finale van de Kardinaalsbeker voor het hele Vlaamse vrije onderwijs; Karel Verbiest van wie de cadettenploeg kampioen werd van de provincie Antwerpen; en Otto Vercammen was verantwoordelijk voor volleybal in het Nationaal Sportverbond van het Vrij Onderwijs (NSVO) van het bisdom Antwerpen, en won, zowel met de volley- als de basket- en de voetbalploeg, mede dankzij een aantal zeer goede begeleiders, tal van tornooien en hele kasten vol bekens.

Vroeger werd er op elke speelplaats tijdens elke onderbreking gevoetbald. Het gebeurde dikwijls dat er vier verschillende ploegen door elkaar naar dezelfde goal toe speelden. Elke keeper moest dan wel zeer aandachtig proberen de bal van zijn ploeg te onderscheiden van die van de andere.

Ook de atletiek haalde een hoog peil. Op de grote Sint-Jan Berchmansfeesten in 1949 te Diest ging ons college haast met alle prijzen lopen en op het feest van de 20.000 te Antwerpen behaalde het de tweede plaats.

3 De kampen

Gedurende vele jaren, dikwijls twee keer per jaar, organiseerde de K.S.A., tentenkampen. De beweging heeft ooit een grote bloei gekend onder leiding van verschillende paters. De meest bekende proost is zonder twijfel Edmond Versmissen geweest.

De Zwitserlandkampen worden nu al 45 jaar lang georganiseerd onder de bezielende leiding van Renaat Dumon. Telkens hebben honderden leerlingen daaraan deelgenomen.

Eveneens vele jaren lang waren er 'vakantie-scholen', gewoonlijk in het Raadsherenpark te Vosselaar, die ook honderden deelnemers kenden. Hier heeft

pater Leo Vandenabeele zich bijzonder onderscheiden. Tijdens de kerstvakantie organiseerde hij ook, ofwel op het college of in De Warande, het 'kerstsalon' waarvoor zich ook vele tientallen leerlingen inschreven.

II. De meer direct pastorale activiteiten

Vele paters hebben, naast het strikte schoolleven, heel wat direct pastorale taken op zich genomen. Over de persoonlijke contacten die zij met mensen gehad hebben, wordt hier niet gesproken. Ik bedoel hiermee het individuele ziekenbezoek, de geestelijke leiding of de materiële steun. Wat het ziekenbezoek betreft, is het misschien wel goed te vermelden dat er ooit twee paters daartoe nagenoeg elke voormiddag de stad introkken. Zo ging Pierre Regniers geregeld bij een blinde én dove vrouw. Dan schreef hij met zijn vinger bij haar in de hand de inhoud van de brieven die zij ontvangen had.

Toch valt er iets meer te zeggen over enkele van hun meer gestructureerde activiteiten waarbij meerdere paters betrokken waren.

In de Herentalsstraat heeft er lange tijd een bloeiende Maria-Congregatie bestaan. Wel was er reeds in 1834 een congregatie voor de leerlingen opgericht. Maar in 1851 werd die ook begonnen voor de volwassenen, zij het uitsluitend voor mannen. Tijdens de oorlogsjaren '40-'45 telde de congregatie 900 leden. Op 1-1-1989 werd zij ontbonden. Men was nog slechts met negen.

De jezuiteten hebben zich altijd heel sterk ingezet voor de verspreiding van de devotie tot het H. Hart. De grote promotor in België is Jozef Meeûs geweest (die als surveillant van de grote internen in Turnhout 'Pro Apostolis' had gesticht). In verschillende parochies zijn onze paters ingezet voor de praktijk ervan.

Meerderden van onze paters gaven jaarlijks ziekentridua. Vaak werden deze gehouden op het Begijnhof. Hierover vond ik echter geen geschreven documenten.

Velen hebben zich eveneens met andere vormen van apostolaat ingelaten. Enkele voorbeelden: pater Jos Cleymans (o.m. bekend om zijn kordaatheid en zijn luide stem) was lange jaren proost voor de K.A.J.; Jan Van Assche en Karel Verbiest zijn elk ruim 20 jaar aalmoezenier geweest van het V.K.W. (verbond van de kristelijke werkgevers). Zo heeft ook Renaat Dumon gedurende meer dan 25 jaar de Pater Pio-groep geleid en was ik zelf evenveel jaren proost van K.V.G. (katholieke vereniging voor gehandicapten). Renaat Dumon was vanaf het begin betrokken bij het justitieel welzijnswerk in Turnhout en was ook gedurende jaren gevangenaalmoezenier.

Een speciale vermelding verdient wel pater Edmond Versmissen, 'Smiske' in de wandel, voor zijn armenzorg. De mensen die ooit bij hem kwamen aankloppen om hulp te vragen, zijn niet te tellen. Nachten bracht hij soms door in de kelder om spullen te zoeken waarmee hij weer anderen helpen kon. Toen hij nog leraar was, stuurde hij zijn leerlingen, met Sint-Niklaas, Kerstmis, Nieuwjaar of verjaardagen, naar minder gegoede mensen om hen blij te maken met allerlei nuttige en lekkere dingen. Iemand van zijn oud-leerlingen getuigde ooit dat hij zijn sociale ingesteldheid aan pater Versmissen te danken had, juist door die 'armen'-bezoekjes.

Als we het nu hebben over het parochiewerk van de jezuiten in Turnhout, moeten we vooral vermelden dat in 1968 de Pinksterparochie werd opgericht die door onze paters wordt bediend. (De kerk werd in 1961 gebouwd door rector Henri Crombé.) Tot nu toe waren er drie pastoors: Louis Sterkens, met assistentie van Edmond Versmissen als onderpastoor; daarna Jos Peeters en nu Albert Rosseels, die vorig jaar daarbij tot kapelaan van de Begijnhofkerk werd benoemd. Hij is nu de enige overblijvende jezuïet die in Turnhout woont. Hopelijk kan hij er nog een aantal jaren dienst blijven doen.

Toen de Apostolische School opgeheven werd, heeft de overste Edmond Verwimp getracht daar retraites voor echtparen te organiseren. Heel lang heeft het werk echter geen stand kunnen houden.

Nog verder wat het parochiewerk betreft. Zeer vele paters hebben zich, een beetje overal in de stad, in dienst van de parochies gesteld. Jarenlang deden zij bv. in het weekend de eucharistie in Nazareth (bij het huidige nieuwe kerkhof), in de kapel van het buitengoed van de vroegere apostolieken; de eucharistie deden zij ook vele jaren dagelijks in de kapel van het klooster van het Heilig Graf in de Tramstraat, in het weekend op Groot Rees in Kasterlee (pater Vercammen), in de Middelaeskerk, in Zevendonk, in Vosselaar, in Vlimmeren. Zij gingen op verschillende andere plaatsen geregeld 'inspringen', biechthoren, enz.

Dit waren een groot aantal activiteiten waarmee de jezuiten geprobeerd hebben de lokale Kerk van Turnhout te dienen en dit gedurende 163 jaar, ad maiorem Dei gloriam, tot meerdere eer van God. Hopelijk gaat hun getuigenis niet verloren en zal er toch ooit weer een elan van religiositeit ontstaan waardoor vele nieuwe mensen zich met hart en ziel zullen willen inzetten voor de uitbouw van het Rijk Gods in deze stad.

Robert Hermans s.J